

PROSVETA

GLASLO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
GLASLO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglaševanja po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Redna cena: Redna cena (vključno Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.62 na tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov na vse, kar ima biti v letniku:
"PROSVETA"
2357-59 So. La Salle Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society.
Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER OF THE PROGRESSIVE PRESS"

Datum v obljubi n. pr. (Oct. 21-24) poleg vsakega imena na naslova pomeni da vam je s tem dnem potekla naročnina. Ponovite je pravilno, da se vam ne ustavi list.

RUSIJA POSTANE ŽITNICA EVROPE.

Poizkusi, ki so bili napravljeni z motornimi plugi v Rusiji, govore, da bo Rusija v nekaj letih potrojila ali početvorila svoje poljske produkte.

Dokler je Rusija zdihovala pod carskim režimom, se ni nihče brigal, kako ruski mušič obdeluje zemljo. Orodje ruskega kmeta je bilo primitivno. S plugom je potegnil plitko brazdo in če je bilo le malo suše, ni bilo pridelkov.

Od kar so uvedli v Rusiji motorne pluge in pluge, ki režejo globoke brazde, so ruski mušiči hitro razumeli, da se moderno obdelovanje zemlje izplača. Letos je bila v Rusiji suša, pa ni povzročila več tiste škode kot pred leti.

Rusija potrebuje več modernega orodja za obdelovanje zemlje in več in boljših transportnih zvez in spremenila se bo ne le v žitnico Evrope, ampak bo zalagala tudi Azijo z žitom.

Kapitalisti ne črtijo Rusije toliko, ker je postala boljševiska, ampak boje se, ako se Rusija postavi na lastne noge v poljedelstvu in industriji, da ne izgube le trga v Rusiji, ampak tudi v sosednjih deželah.

Dozdaj je Rusija delala konkurenco kapitalistom zunaj Rusije le pri žitnih kupčijah, kadar je žito izredno dobro obrodilo v Rusiji. Zdaj pa postoji nevarnost, da se v Rusiji ne razvije le moderno poljedelstvo, temveč z modernim poljedelstvom se bo razvila tudi industrija.

Rusija ima vse pogoje za razvoj industrije, kot jih ima za razvoj modernega poljedelstva. V nji so prostrane in še deviške šume dragocenega lesa. Njeni naravni zakladi so izredno veliki in v mnogih krajih še nedotaknjeni. Obdarjena je z velikimi rekami, ki lahko služijo za pota trgovini in katerih sila se lahko spremeni v električno. Kadar se razvije v nji moderno poljedelstvo, bo kmetija dajala vse potrebne sirovine ruski industriji, kot jih daje ameriška farma ameriški industriji.

Kapitalisti zunaj Rusije se včasih tolažijo z besedami, da se Rusija še ni razvila in da je boljševiski režim v Rusiji ponesrečna reč.

V resnici je pa vprav v teh besedah zapopaden ves strah.

Cloveku, ki pozna le gospodarsko abecedo, je jasno kot beli dan, da se v gospodarsko zaostali deželi ne more gospodarstvo razviti kar čez noč.

Rusija pa ni bila le gospodarsko zaostala dežela. V nji je bilo navadnim ljudem — delavcem in kmetom — celo prepovedano misliti pod carskim režimom. Šol ni bilo in še tiste, ki so bile, so bile strašno zanemarjene. In od tako zatiranega ljudstva so nekateri pričakovali, da izvrši takoj čudeže, ko se osvobodi nečloveškega carskega režima.

Rusko ljudstvo je marljivo in delavno. Rado se uči in hitro zapopade, kaj mu koristi in kaj škoduje. Minila bo komaj ena generacija in Rusija bo dohitela v poljski industrijski produkciji marsikatero državo, ki je bila pred izbruhom svetovne vojne najmanj za petdeset ali še več let pred njo. Ljudje se posebno dandanes hitro uče, ako imajo voljo in priliko za učenje. Rusko ljudstvo pa v tem oziru ne tvori izjeme.

Rusija je danes na potu, da se razvije v žitnico Evrope in v industrijsko državo, ki postane tudi glede industrijskih produktov popolnoma neodvisna dežela. Le povratek carskega režima lahko za kratek čas zadrži njen razvoj, popolnoma ustaviti ga pa ne more, kajti duhovi, ki so jih poklicali v življenje dogodki po padcu carskega režima, se ne dajo več ukovati v tlačanske sponse in verige.

Kdor tega ne razume, je prespal zadnjih deset let in ne razume časa po svetovni vojni.

SLIKE IZ NASELBIN.

Milwaukee, Wis. — Zopet prihajam z dopisom, v katerem hečem malo pojasniti o razmerah v Milwaukee, Wis. Dostikrat je bilo že poročano, da se tu namerna zgraditi slovenski narodni dom. Res je to ena najbolj važnih idej za razmišljanje v naselbinah. Da bo mogoče lažje priti do zaključka, kaj naj bolje storiti, navo dem nekaj faktov, kateri bodo vsaj nekoliko potrdili moje mnenje, da slovenski dom je jako velika potreba za našo naselbino.

Namen Slovenskega doma je kolikor mogoče centralizirati naselbino v smislu prijateljstva in splošnega blagostanja med nami. Vsaka narodnost ima v Milwaukee svoj dom, tako na pr. Poljaki, Slovaki, Čehi, Nemci in drugi. Oni so uvideli, da edino v centralizaciji je moč in da narodni domovi so tisti faktor, ki to doseže. V narodnih domovih imajo svoja zbirališča po svojih načelih in nihče jim ne more nasprotovati. V teh domovih trokijo svoj denar, ki pa ostane med njimi in še dobiček od drugih. Z narodnim domom dokazujejo mestu in državi svojo solidarnost. Ker imajo vsa društva bodisi kulturna ali podporna tam svoj sedež in tam odločijo, kadar pride nujen korak, ki ga je treba storiti štetenje pravic svojih naselnikov, samo zasleduje in videli boste, kako je njih želja pazno poslušana po mestnih močeh zato, ker vedo, da je narod organiziran v naselbini in je simbol njih organizacije — narodni dom. Žrtvovali so veliko, ker so se zavedali, da njih poštovanost ne bo zastoj, ampak obilo poplačana.

Kaj pa z nami, Slovenci v Milwaukee. Ali nismo narod vredni spoštovanja in nekaj večjega priznanja? Ali to se dobi samo, ako sami sebe spoštujemo in se odločno izkažemo za našo združenost. Poglejmo, kolika živahnost je bila, ko so pričeli kulturni klubi, kot Adria, Zvon, Naprej, dramski odsek Adria in kako nestrpno je vse čakalo, kadar je kateri klub priredil kako zabavo. Zakaj? Zato ker je bila takrat naselbina bolj združena kakor je danes. Ko danes napravijo klubi kakor Danica ali Naprej, ni tako razpoloženje. Tako tudi pri podpornih društvih, vse premalo zanimanja. Kaj je krivo? Ker nimamo prave volje povzdigniti svoje ustanove, ne da bi zavist imela prste vmes. Umri nam bo ponos do naše naselbine, če ne pričnemo s stvarnim delom. Ker je želja, da se vrni jo v staro domovino mnogim našim rojakom umrlo, so pričeli tu kupovati svoja domovja, kar je pametno, je treba, da ne mislimo samo na delo, temveč se pričnemo tudi sanjati za duševni vžitek in razvedrilo. Veselje na pravem mestu veliko pomaga k podaljšanju življenja, pa naj bo veselje v žitnici, dramatik, petju, telovadbi ali drugem.

Da dosežemo vse to, moramo ustanoviti svoj narodni dom, na katerega bomo ponosni ter s tem pokazali drugim narodom, da smo vsaj v tem pogledu združeni. Ker so ravno sedaj poslani letaki na vsakega posameznika, naj vsak izrazi svoje mnenje o slovenskem domu. Priporočal bi, naj na vprašanje, ki je stavljeno na letaku, vsak odgovori z "da" in podpiše kolikor mogoče visoko vsoto za dom. To storimo tudi vsled tega, da ne bomo zaostajali za drugimi slovenskimi naselbinami v Ameriki. Ako odgovorimo z "ne", bomo se priznali, da ni med nami složenosti, kar ne bo lepo odmevalo po Ameriki.

Na nas je ležeče, ako hočemo kaj storiti za Slovenski dom ter s tem pokazati drugim naselbinam in narodom v Milwaukee, da smo Slovenci tu res združeni. Torej na dan! Pokazimo, da smo za vse, kar je dobrega in koristnega naselbini. Največji dokaz naše solidarnosti bo slovenski dom. — John Ermenc, predsednik.

Predal za informacije.

Odgovori na vprašanja.

Moon Run, Pa. — Pred letom 1922 je po postavih Združenih držav po poroki postala šena državljanka tiste države, katere državljan je bil njen mož. Po tem letu v smislu novega zakona poroka ni ne spremeni glede državljanstva žene. Mogoče je torej, da ste državljanstvo s prvo poroko izgubili, a po poroki leta 1922 ga niste pridobili več, ker je bil še uveljavljen novi zakon. Pišite za informacije na Foreign Language Information Service Jugoslav Bureau, New York City, 119 W. 41st St. — Pozdravi!

Žena je prva imela razum.

"Divjak iz dupline je bil topa in bedna zver, ki je pustila svoji družici — ženi — misliti zase."

Tako je prepričanje go. George C. McCurdy, raziskovalke in antropologinje, ki se je tako izrazila na svojem povratku iz tujine s svojim soprogom in je imela govor v New Yorku. Njen mož je profesor prazgodovine na jalski univerzi.

"Po mojem raziskovanju po štirinajstih evropskih muzejih in mnogih izkopinah, zelo dvomim, da je bil prvotno gospodar človek iz dupline," je izjavila mrs. McCurdy. "Ženske so očividno p. vo pokazale znake razuma in inteligence. Bilo je tudi naravno, ker njih je bilo težko delo po duplinah in imele so tudi več časa za razmišljanje."

Raziskovalci, ki so odkrili še dobro ohranjene in prilično lepe predgodovinske slike in risbe, trdijo, da so bile iste moza in dobe, ko je živel še po duplinah. Jas sem pa prepričana, da so najlepše narisale in alikale le ženske. Daje sem tudi uverjena, da so žene bile dosti važnejše v življenju pri družini kakor plemenu kot so pa d. nes. V predgodovinski dobi je bilo materinstvo čaščeno kot rešitev plemena, danes je bolj postranska reč."

Dr. McCurdy ni maral povedati svojega mišljenja glede izjav svoje žene. Ker je antropologinja in raziskovalka na dobrem glasu, je upravičena do svojih lastnih teorij, je rekel.

Dr. McCurdy je odšel preteče ne spomladi iz Amerike na mednarodni kongres amerikanistov v Hagu na Nizozemskem in Gothenburgu na Švedskem. Pomenje je kot ravnatelj na ameriški šoli za prazgodovinske raziskovanja se je pred kratkim bavil s odkritje "Skalnolico" blizu mesta Bordeaux na Francoskem in drugimi izkopinami blizu Lyonsa.

"Posebno znamenito," je rekel dr. McCurdy, "je odkritje njegove skupine, ki je našla med izkopanimi plastmi kosti malih konj. Po mojem mnenju kosti svedočijo, da je bilo konjako meso pri divjakih iz duplin priljubljeno kot glavna hrana, kakor je danes poznano kot delikatesa na Francoskem."

Segel je v lep telovnika iz izvekel puščici podobem inštrument iz rumenkastega kamnitega kristala, ki so ga rabili ljudje v neandertalski dobi za odiranje kože.

Usodna leta 1925—1930.

Napovedbe novega Ben Alike.

Astrologi in okultisti se neprestano bavijo z vprašanjem, kakšna bo prihodnost človeštva in zemlje. Sedaj je nekdo med njimi potuhtal, da izbruhne med leti 1925 in 1930. druga svetovna vojna. Nemčija se bo spoprijela s Francijo, popravila se bo in postavila na noge, združila se bo s Avstrijo in pokrila Poljako, pridobila bo nazaj svoje izgubljene kolonije, toda cesar Viljem ne bo dočkal te zlate dobe.

Na severu zemeljske oble se v tem času pojavijo velike kozmične ispremembe. Francija in Italija bosta ognjišče velikih potresov. Ledene mase bodo s severa pomaknile na jug ter bodo strahovito ogrožale promet na morju. Južni tečaj bo popolnoma zamrznil. Težišče zemlje se bo premaknilo.

Leta 1925, se pojavi na vzhodu velik oblak, ki se razvije v sijajen komet. Sledili bodo potresi v Franciji in Angliji. Zemlja se bo majala in meteorji bodo padali z neba. Sedem mesecev po nastopu potresnih katastrof se pogrezne Anglija v morje in voda pokrije severno Francijo in deloma severozapadno nemško obalo. Med tem ko se bo Anglija pogrezala pod vodo, pa bo vstajal blizu Azorov iz morja nov svet, Atlantia, ki se je pogreznil pred 11 tisoč leti pod vodo.

Po teh kozmičnih pojavih, ki bodo nekakšen drugi vesoljni potop, napoči krasna doba za preostale ljudi. Angleške kolonije postanejo samostojne, Kanada se združi s severnimi ameriškimi državami in Amerika prevzame duševno vodstvo nad celim svetom. V Afriki bodo odkrili ljudje velike rudeokopne aluminija in jekla. Neki indijski učenjak je izpremenil elektriko v tekočino. Istočasno se ljudem poaradi izum univerzalnega zrakoplova, ki se

bo z isto sigurnostjo premikal po morju, v zraku in na ledu. Na njem se bo mogoče prepeljati na severni tečaj, kjer bodo ljudje odkrili novo zemljo z doslej neznanom vegetacijo ter z izredno razvitim ljudstvom.

Prinašamo te vesti kakor smo jih čitali in ne prevzemamo nobene odgovornosti za njihovo istinitost.

Nositelji baklje izobrazbe.

Moсква. (Anise za Fed. Press.) — Tri tisoč izbranih ruskih komunistov je bilo dodanih delavcem pri zadržanju in strokovnih organizacijah, kar je bilo storjeno po resoluciji komunistične stranke, da se pojačajo kooperativne. Izmed teh 545 je bilo poslanih na urade za trgovino z inozemstvom, 395 v meddržavno trgovino in promet, 724 v kreditnim organizacijam, dočim je bilo 1367 dodeljenih lokalnim in okrožnim trgovinam in organizacijam zadrž.

Vse to je sklenila komunistična stranka z željo, da pojači nekaj novih oddelkov vlade in jih spopolni za izboljšanje socialnega življenja v Rusiji.

"Naletela sem na takega kooperatorja daleč doli v gorovju Kavkaza, petnajst milij za koncem železnice. Prišel je ravno pred mesecem, ampak je že organiziral zadržno prodajalnice mleka a 150 šlani med pastirskimi gorjanci. Slemen gora so obdana s čredami goveje živine, dočim njih lastniki žive vse poletje po nižinskih gričih, kjer imajo svoja mala šotorišča, narejena iz dolgih sukenj, ki jih varujejo pred vetrom in dežjem. Oni niso Rusi, ampak neko plemo, katero ni imelo pod carskim režimom najmanjše prilike do izobrazbe in organiziranja."

Tu med tem napol nomadskim ljudstvom, je komunist ustanovil sprotajno postajo, odkoder se razpošilja na tisoče litrov mleka dnevno v sanatorije v zdravišnih po dolini. Komunist je spal v mali za silo postavljeni barakci, malo slabši za vzdržanje slabega vremena kakor navaden šotor, pa tudi mala kolipica je bila edino poslopje za milje daleč naokoli.

Bil je navdušen, ne samo da organizira prebivalstvo, temveč ga tudi pridobi, da bo pričelo izboljšavati plemo živine, uvesti hoča pri njih modernejša načina za živinorejo in mlekarstvo in ustanoviti tam postajo za poljedelako izobrazbo.

Tako se vrši pouk kmetovalcev in priprostega ljudstva po vsej Rusiji. Vseposod so med revne kmečke ljudstvo poslani inteligentnejši delavci, da izobrazijo ljudstvo in ga pridobijo za splošni program, kakoršnega ima v načrtu komunistična stranka.

IZ PRIMORJA.

Za sedem debel ubili gospodarja. — Na hribu "Osuj" pri Hreljinu v hrvaškem Primorju je našel gozdar Vrinjanin svojega tovariša J. Mičetića mrtvega, privezanega za neko deblo s puško v roki. V bližini nesrečnega gozdarja je bilo posekanih sedem velikih bukev, iz česar se je dalo sklepati, da je bilo več lesnih tatov, katere je umorjeni Mičetić zasajil pri tatvini. Da se rešijo sodnega postopanja, so tatovi s sekiro ubili gozdarja.

Konec milice v Senožetah. Dne 11. okt. je odšlo iz Senožet-Razdrtega 30 fašistovskih milčnikov, ki so delali zgago ob jugoslovanski meji. Ljudje so bili njihovega odhoda veseli.

Strašen sločin v Ornam Kalu v Istri. — Tu dni se je zgodil v Črnem Kalu v Istri strašen sločin. Ob 11. uri predpoldne je zadonelo v vasi pet strelcev, ki so bili izprošeni drug za drugim. Ljudje so prestrašeni planili iz hiš ter našli blizu gostilne, kjer je bilo ališati streljanje na tleh 22letnega orožniškega brigadirja Rippolinija in 21letnega orožnika Bua. Oba sta bila ranjena iz revolverskih krogel ter sta močno krvavela. Kdo je izvršil sločin, ni mogoče dognati, sumi pa se, da so se nad orožnikom mlačevali cigani, ki se klajajo v tamošnji okolici. Da bi bili domačini izvršili umor, ni verjetno, ker so se z orožniki dobro razumeli.

Nabor v Idriji. — Od 12. do 16. oktobra se je v Idriji vršil nabor, na katerem je naborna komisija s par izjemami pobrala vse fante za vojaško službo. Tako bodo mladi Idrijčani vsaj rešeni brezposelnosti, ki jih še dolgo davi.

Vesti iz Jugoslavije.

Umrli v Ljubljani. — Mesec oktobra so bili prijavljeni sledeči smrtni slučaji: Julij Vebear, občin. uboječ, 82 let. — Fran Lovšin, rešetar, 75 let. — Ivan Radošnički stražnikoster v pok., 66 let. — Amalija Kotušek, nadp. nikova vdova, 70 let. — Pavla Vertel, delavka, 22 let. — Frančiška Rinkstuh-Slovia, žena poš. oficiala, 53 let. — Fran Kruljič zasebnik, 74 let. — Josip Kršinič, sedlar, 46 let. — Rado Medić, trgovec, 38 let. — Antonija Nardin, zasebnica, 82 let. — Ivan Cerkan, pisarjev sin, 2 dni. — Helena Znidarič, nadučiteljeva vdova, 59 let. — Josip Geržević, delavčev sin, 2 dni. — Franci Breindl, inženjerjeva vdova, 74 let. — Slavica Ajdlovic, mizarjeva hči, 3 mesece. — Marija Klančnik, hči uradnega sluga, 4 mesece. — Adolf Reich, tovarnar in posestnik, 67 let. — Marija Hafner, mizarjeva žena, 58 let. — Fran Križaj, posestnikov sin, 26 let. — Albert Kladnik, sin železn. delavca, 3 mesece. — Fran Šetina, vrtnar, 82 let. — Martin Babnik, posestnikov sin, 6 tednov. — Marija Brajer, hči zasebnice, 16 mesecev. — Ana Brovet, strojni. kova vdova, 84 let. — Antonija Gregorič, zasebnica, 48 let. — Slavka Samogryl, sodnikova žena, 70 let. — Fran Stare, delavkin sin, pol leta.

Župan — morilec. — V Pančevu se je 11. okt. odigral strašen sločin. Mestni župan Hristić je zaklal svojega prijatelja Trkulja. Hristić je postal mestni župan leta 1923. po protekelji svojih prijateljev, dasi ni imel nobene prave izobrazbe, kajti dovršil je samo štiri razrede ljudske šole. Za njegovega županovanja je vladala prava strahovlada, osobito za žene, ki so mu bile močno pri srcu. Ko ga je bivaš koalicijska vlada odstavila, se je Hristić pričel baviti s trgovino z vinskim izdelki. S svojim prijateljem Trkuljem je Hristić živel vedno v dobrih odnosih in mu je tudi čestito posojeval snatne vsote denarja. Ko pa je Hristić svojega dolžnika pozval, da mu vrne izposojeni denar, se je ta odločno uprl. Radi tega je prišlo med obema do prepira in Hristić je izjavil, da hoče denar ali pa mu mora njegova žena plačati dolg s ljubeznijo. Ta njegova izjava je Trkulja močno razburila in med obema je prišlo do ostrega besednega boja. Končno je Hristić potegnil nož in svojemu nasprotniku prerezal trebuh. Zločin je izval v Pančevu senzacijo in veliko ogorčenja.

Skrivnostni dogodek pri Krškem. — Krško, 20. oktobra. — Jakob Verdel, posestnik v Vrbinški vasi okraj Save, ki spada pod občino Krško, je imel majhno posestvo. Ker je bil brez otrok, je najel tuptam kakega delavca za pomoč. Pred 14 dnevi je prišel k njemu neki tujec, ki ga je vzel v službo. Pomagal mu je pri delu, večinoma pa je pasel kravo. Tujec je kmalu po svojem prihodu pričel nagovarjati gospodarja, naj bi kupil še eno kravo, da bo imel on več posla s živino. Kaj je nameraval pravzaprav s tem, ni prav jasno. Dejstvo pa je, da je posestnik Verdel prišel dne 11. t. m. v hranilnico in dvignil tamka 3000 Din.

Dne 15. t. m. je prišel Verdeljev hlapec v Krško in hotel tamkaj prodati kravo. Mesar mu je v resnici izplačal na račun aro. Ker pa ga je kasneje drugi mesar opozoril, da se mu sdi jako čudno, da bi hlapec prodal živino za go. spodarja, je odšel kupee osebno na Verdeljev dom, da se informira o položaju. Prišel tja, je našel doma samo hlapec. Vprašal ga je po gospodarju, če da bi se rad z njim domenil glede kupnje. Hlapec mu je odgovoril, da gospodarja ni doma in da je odšel v Toplice. Mesar je nato zahteval povračilo are, ki jo je tudi dobil, zavezo pa naznanil županu v Vidmu. Župan je odšel takoj na Verdeljev dom, kjer je našel vse sabito, na vratih pa napis: "Jaz sem junak iz Lake in se nikogar ne bojim. Stari in stara sta odšla v Toplice in se ne vrne več!" V domnevanju, da gre za kak zagneten sločin, je župan nameraval poslati sločin, ki je odšel takoj na lice mesta, je v resnici našel na Verdeljevem domu krvave sledove. Verdel je v njegovi hiši našel, kakor se sodi, gova žena sta bila, kakor se sodi, najbrže umorjena ter zapeljana potem v Savo. Hlapec je med tem izgubil in ga sedaj orožništvo pridno zasleduje.

Radi hudodelstva oskrumbe nad devetletno deklico je bil obsojen pred celjskim okrožnim sodiščem zlatarski pomočnik Alojz Bučar iz Celja na en mesec zapora.

